

RAPPORTER

88/21

BARNETALL I EKTESKAP

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY**

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 88/21

BARNETALL I EKTESKAP

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO—KONGSVINGER 1988

ISBN 82-537-2689-9
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE
31 Folketelling

ANDRE EMNEORD
Demografi
Fruktbarhet

FORORD

Denne rapporten gir en oversikt over gifte kvinners barnetall med utgangspunkt i folketellingsmateriale fra 1980. Rapporten er en oppfølging av tidligere analyser av tall fra tellingene fra 1920 til 1970. Hovedformålet med dette bidraget har vært en oppdatering av tallseriene.

Arbeidet er utført ved Demografisk analysegruppe. Tabellene er produsert av Liv Hansen. Kapittel 2 og 4 er skrevet av Øystein Kravdal som også har vært ansvarlig for oppbyggingen av datafilen i samarbeid med Helge Brunborg og Folketellingskontoret. Kapittel 3 er skrevet av Turid Noack. Inger Texmon og Lars Østby har utarbeidet kapittel 5.

Rapporten er redigert av Bjørg Moen. Hele Demografisk analysegruppe har deltatt i manuskriptarbeidet.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 13. september 1988

Gisle Skancke

Lars Østby

INNHOOLD

Figurregister	6
Tabellregister	7
1. Innledning og sammendrag	9
2. Datagrunnlaget	11
3. Ekteskap etter barnetall	13
4. Barnetall etter ekteskapsvarighet	18
5. Barnetall i ekteskap etter bosted, yrke og utdanning	26
5.1 Regional inndeling	26
5.2 Økonomiske grupper	31
5.3 Sosioøkonomisk status	33
5.4 Utdanning	35
Litteratur	37
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå etter	
1. juli 1987 (RAPP)	39

FIGURREGISTER

1. Ekteskap etter tallet på barn. 1920-1980. Prosent	14
2. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet. 1920-1980 ...	20
3. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet for noen giftermålskull	22
4. Gjennomsnittlig barnetall for gifte kvinner med ekteskapsalder 16-45 år. Fylke. 1980	26

TABELLREGISTER

1. Antall gifte kvinner ved folketellingene 1920-1980	12
2. Ekteskap etter tallet på barn og gjennomsnittlig barnetall. Prosent. 1920-1980	13
3. Gjennomsnittlig tall på inngåtte ekteskap pr. år og i forhold til folkemengden i femårsperioder 1901-1980	15
4. Ekteskap etter varighet. Prosent. 1920-1980	17
5. Andelen ugifte av kvinnene som har fylt 50 år på tellingstids- punktene og andelen av giftermålene hvor minst en av partene har vært gift før	17
6. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet. 1920-1980 ..	19
7. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet for noen giftermålsskull. 1920-1980	21
8. Gjennomsnittlig barnetall. Fylke. 1980	27
9. Gjennomsnittlig barnetall. Landkommuner fylkesvis og bykommuner. 1920-1980	28
10. Ekteskap med 20 års varighet etter tallet på barn. Landkommuner og bykommuner. Prosent. 1920-1980	30
11. Gjennomsnittlig barnetall i ulike økonomiske grupper. Kvinner gift i 18 år eller mer og med giftermålsalder 20-29 år. 1930-1980	33
12. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år fordelt på arbeidstimer pr. år i grupper for sosioøkonomisk status	34
13. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år fordelt på arbeidstimer pr. år i grupper for ektefellens sosioøkonomiske status	35
14. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år i grupper for utdanningsnivå og utdanningsretning	36

TABELL I VEDLEGG

1. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet. 1920-1980. Økning og nedgang	38
--	----

1. INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Det er barnetallet i bestående ekteskap som studeres i denne rapporten. Barn kvinnene har fått i tidligere ekteskap eller før ekteskapet med andre enn ektefellen er ikke regnet med. Barn som ekteparet har fått før giftermålet er inkludert i 1980-tellingen, og vi regner med at dette også gjelder for tidligere tellinger.

De ekteskap som bestod i 1980 er inngått i løpet av en lang periode. I løpet av denne perioden har det skjedd store forandringer i giftermålsutviklingen. Tidlig i dette århundre var det opp til 20 prosent av kvinnene som aldri giftet seg. I etterkrigstiden gjelder det bare et fåtall av kvinnene. Det er også i etterkrigstiden at tallet på skilsmisser har økt og ført til at tallet på bestående ekteskap blir redusert i forhold til hvor mange som inngås. Det er særlig ekteskap med få barn som av denne grunnen blir fjernet fra den totale ekteskapsmassen.

I de siste 15 - 20 årene har antallet samboende par økt. Samboende par kommer ikke med i undersøkelsen, men utviklingen i samliv uten vigsel påvirker antallet ekteskap og sammensetningen av dem etter varighet.

Undersøkelsen omfatter bare barnetall blant gifte kvinner. I mesteparten av den perioden rapporten dekker, var bare få prosent av barna født utenfor ekteskap. Først i 1970 hadde andelen økt til over 10 prosent på landsbasis, og det er først på 1980 tallet at andelen har økt til over 25 prosent.

Siden en stadig større del av fødslene skjer utenfor ekteskap, kan det synes lite aktuelt å lage en egen rapport om den ekteskapelige fruktbarheten. For å kunne fortsette de lange tidsseriene som Lettenstrøm (1965) og Dyrvik (1976) har analysert, har vi likevel valgt å benytte tilsvarende tall.

De fleste av tabellene i denne rapporten gir opplysninger om barnetallet for kvinner med svært ulik alder. Mange av kvinnene i Folketellingen 1980 hadde fått barna sine før fruktbarhetsnedgangen satte inn fra midten av 1960-tallet, mens andre var nygifte på tellingstidspunktet. Tabellene viser derfor først og fremst resultatet av fruktbarhetsutviklingen over en svært lang periode. Den store variasjonen i kvinnes alder gjør dette data-materialet lite egnet for å finne fram til aktuelle barnetallstendenser for

ynge, gifte kvinner. Ulikheten i alder kan også være forklaringen på noen av de barnetallsforskjellene vi finner mellom grupper av kvinner. Det høye barnetallet i noen grupper kan skyldes forholdsvis høy gjennomsnittsalder. Grupper med høy gjennomsnittsalder vil ha gjennomlevd sin fødedyktige alder i perioder med høy fruktbarhet, mens det motsatte er tilfellet for grupper hvor gjennomsnittsalderen er lav.

Endringene i gifte kvinners fordeling etter barnetall er en fortsettelse langs de utviklingslinjene som har gjort seg gjeldende i hele etterkrigstiden. Det har vært en svak reduksjon i andelen barnløse og 1-barnsfamilier, en jevn og sterk vekst i andelen 2- og 3-barnsfamilier, stabilitet i andelen med 4 barn og en kraftig nedgang i andel ektepar med 5 eller flere barn.

De som giftet seg i 1930 eller senere har et langt lavere barnetall enn de som giftet seg på et tidligere tidspunkt. Utviklingen mellom 1970 og 1980 viser også at kvinner som inngikk ekteskap i 1960 har høyere barnetall enn de som giftet seg i 1950, og at giftermålskohorten fra 1970 neppe når opp i et tilsvarende høyt barnetall.

Rapporten viser videre at det fortsatt eksisterer regionale forskjeller i barnetall. Barnetallet varierer også etter økonomisk gruppe og etter sosialøkonomisk status, selv om forskjellene er små. Unntakene er representert ved grupper tilknyttet primærnæringene, som har betydelig høyere barnetall enn andre grupper. Barnetallet for yrkesaktive kvinner har økt etter 1960. Det skyldes trolig at det tidligere var en svært selektert gruppe gifte kvinner som hadde inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold.

Barnetallet varierer ikke etter utdanningsnivå. Men når kvinnene grupperes etter utdanningsretning, viser det seg at kvinner med utdanning innen skogbruk, jordbruk og fiske har høyere barnetall enn gjennomsnittet. Kvinner med utdanning innen tjenesteyting og helsevesen har også forholdsvis høye barnetall.

2. DATAGRUNNLAGET

I folketellingene 1920, 1930, 1946, 1950, 1960 og 1970 fikk alle gifte kvinner spørsmål om når nåværende ekteskap ble inngått, antall levendefødte barn i ekteskapet og fødselsåret for barna. I 1920-tellingen ble ikke spørsmål om antall barn presisert til bare å gjelde levendefødte. Det kan derfor hende at dødfødte er regnet med i noen tilfeller. Adopterte barn er regnet med i 1970, men ikke i de andre årene. Ingen av delene vil få særlig betydning for tolkningen av utviklingen over tid.

Spørsmålene ble bare stilt til kvinner som var gift på tellings-tidspunktene, ikke dem som var separert eller som hadde fått ekteskapet oppløst ved skilsmisse eller ektefelles død. Spørsmålene om barnetall gjaldt bare nåværende ekteskap, også for dem som hadde fått ett eller flere tidligere ekteskap oppløst.

Tallseriene fram til og med 1970-tellingen er analysert av Dyrvik (1976). Han har studert sammenhengene mellom barnetall, ekteskapsvarighet og ulike regionale og sosiale kjennetegn.

I 1980-tellingen ble ikke kvinnene spurt om ekteskapsår og barnetall. Vi har isteden fått den nødvendige informasjon ved bruk av registerdata. "Kvinnefilen", som ble opprettet i 1986, inneholder blant annet individuelle fødsels- og ekteskapshistorier for alle norske kvinner født etter 1920. En annen datafil inneholder ekteskapshistorier og en del andre opplysninger om kvinner som er eldre enn dette. Med utgangspunkt i disse filene har vi kunnet spore opp barnetall og ekteskapsår for de aller fleste av de 949 157 kvinnene som var gift ved Folketellingen 1980.

Ekteskapsår og barnetall for dem som giftet seg i Norge etter 1965, har vi funnet ved hjelp av fødsels- og ekteskapshistoriene. For dem som giftet seg tidligere, har vi brukt opplysninger fra Folketellingen 1970. De som var gift ved denne folketellingen, oppga da nemlig ekteskapsåret og antall barn. Til dette barnetallet har vi addert de barna de har fått i perioden 1970-1980. Kvinner som var separert i 1970 og som senere har opphevd separasjonen, har vi ikke folketellingsmateriale for. Det har vi heller ikke for gifte kvinner som bodde i utlandet i 1970, og som senere flyttet hjem igjen. En annen gruppe vi ikke har tilstrekkelige opplysninger for, er kvinner som allerede var gift da de flyttet inn til Norge etter 1970.

Totalt mangler vi opplysninger om ekteskapsvarigheten for omtrent 18 000 kvinner av de grunnene som er nevnt ovenfor, omtrent 2 prosent av kvinnene. Noen kvinner har også giftet seg utenfor aldersintervallet 16-45 år. Begge disse gruppene er fjernet fra datamaterialet. Alt i alt er det 911 614 kvinner som inngår i undersøkelsen (tabell 1).

For kvinner som giftet seg i Norge etter 1970, har vi tatt med barn som de fikk med ektefellen før giftermålet. For kvinner som giftet seg i alder 23-25 år, var det midt i 1970-årene over 8 prosent som fikk et før-ekteskapelig barn med ektefellen. Før-ekteskapelige barn med andre enn ektefellen var det bare et par prosent av denne gruppen som fikk. Tidligere på 1970-tallet var andelen før-ekteskapelige fødsler lavere, mens den var høyere rundt 1980. Vi må kunne regne med at kvinnene også har inkludert før-ekteskapelige fødsler med senere ektefelle som far i tellingene mellom 1920 og 1970.

Tabell 1. Antall gifte kvinner ved folketellingene 1920-1980

	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
Gifte kvinner i alt	428 141	476 248	655 113	717 857	834 225	920 765	949 157
Gifte med giftermålsalder 16-45 år	422 958	470 853	647 808	708 981	820 764	906 753	912 908
Av dette: Uoppgitt	37 582	9 077	16 178	2 229	1 129	11 139	1 811
Antall kvinner som inngår i analysen	385 376	461 776	631 630	706 752	819 635	895 614	911 097

3. EKTESKAP ETTER BARNETALL.

I alt 911 097 gifte kvinner inngår i undersøkelsen. I 1980 var det i gjennomsnitt 2.17 levende fødte barn pr. ekteskap. Det er en nedgang på 3.1 prosent fra 1970 hvor det ble registrert i gjennomsnitt 2.24 barn pr. ekteskap. Disse og eldre tall er vist i tabell 2.

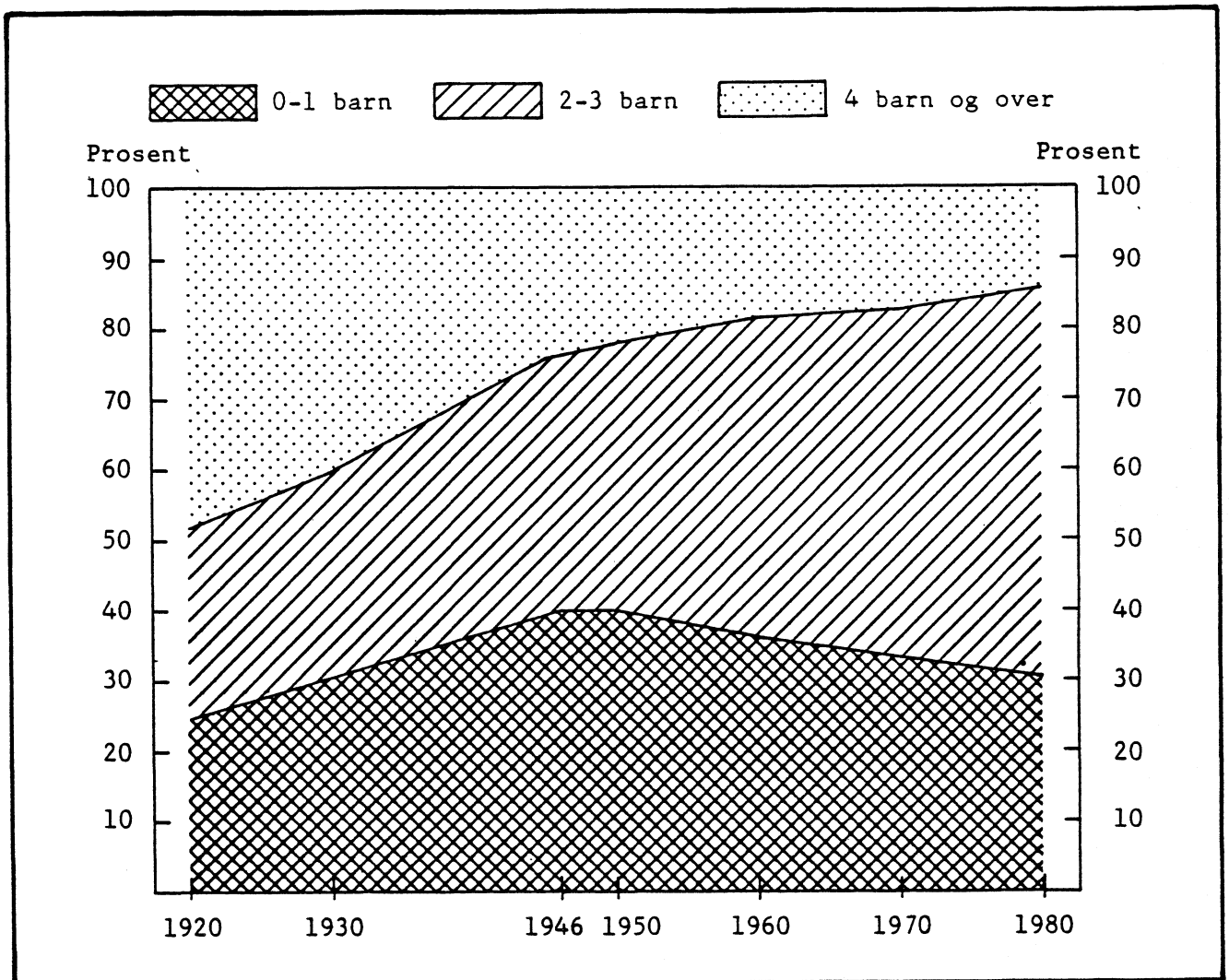
Barnetallsfordelingen gir en mer nyansert beskrivelse av barnetallet i ekteskap enn det det gjennomsnittlige barnetallet viser. I tabell 2 er ekteskapene også fordelt etter barnetall fra barnløse til dem med 12 barn eller flere. Endringene fra 1970 til 1980 er en fortsettelse av de utviklingslinjene som har gjort seg gjeldene i hele etterkrigstiden. I korte trekk har det vært en svak reduksjon i andelen barnløse og 1-barnsfamilier, en jevn og sterk vekst i andelen 2- og 3- barnsfamilier, stabilitet i andelen med 4 barn og en kraftig nedgang i ektepar med 5 eller flere barn.

Tabell 2. Ekteskap etter tallet på barn og gjennomsnittlig barnetall.
Prosent. 1920-1980.

Tallet på barn	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0	9,4	13,7	15,8	16,0	13,9	12,6	11,4
1	15,2	16,7	24,1	23,9	22,2	20,6	19,0
2	14,7	16,4	22,5	23,9	28,4	30,0	34,9
3	12,5	13,1	13,4	14,2	16,9	19,4	20,4
4	10,4	10,1	8,2	8,2	8,6	9,4	8,6
5	8,7	7,9	5,2	4,8	4,3	4,1	3,3
6	7,4	6,1	3,5	3,1	2,3	1,9	1,3
7	6,3	4,9	2,5	2,1	1,4	0,9	0,5
8	5,2	3,9	1,8	1,5	0,8	0,5	0,3
9	3,9	2,9	1,3	1,0	0,5	0,3	0,1
10	2,9	2,0	0,8	0,6	0,3	0,1	0,1
11	1,6	1,1	0,5	0,4	0,2	0,1	-
12 og flere.	1,8	1,2	0,4	0,3	0,2	0,1	-
Gjennomsnittlig barnetall	4,02	3,45	2,52	2,40	2,28	2,24	2,17

Utviklingen i hele dette århundret er preget av en stadig mindre variasjon i barnetall. I 1920 hadde 27 prosent av ekteparene 2 eller 3 barn, i 1980 hadde 55 prosent dette antallet. Mens 42 prosent av ekteparene hadde 4 barn eller flere i 1920, er det i dag bare 14 prosent som har så store barneflokker (figur 1).

Figur 1. Ekteskap etter tallet på barn. 1920-1980. Prosent

Både det gjennomsnittlige barnetallet og barnetallsfordelingen avhenger av hvor lenge ekteskapene har vart. Dersom vi har forholdsvis mange eldre ektepar med avsluttet barneproduksjon vil barnetallet bli høyere enn om det er forholdsvis mange relativt ferske ekteskap som ennå ikke har rukket å få barn i det hele tatt eller å få alle de barn de kan komme til å få. Tabell 2 er derfor påvirket av endringer i antall giftermål over tid og i fordelingen av unge og eldre ekteskap.

Tabell 3 viser gjennomsnittlig antall giftermål pr. år og de absolutte tallene i forhold til innbyggertallet. Giftermålsraten, antall ekteskap pr. 1 000 innbyggere, har variert en del i den perioden vi ser på. De høyeste ratene finner vi fra slutten av 1930-årene og fram til midten av 1950-årene. Giftermålsraten for 1976-1980 er 5.8, og dette er det laveste tallet som er blitt observert i den perioden i analyser. Etter 1980 har raten fortsatt å synke, og var ned i 5.11 pr. 1 000 for perioden 1981-1985. Den siste nedgangen i ekteskapshyppigheten tok til på slutten av 1960-tallet og forklares delvis ved at stadig flere har valgt å leve i samboerforhold framfor ekteskap i hvert fall for en del av livet.

Tabell 3. Gjennomsnittlig tall på inngåtte ekteskap pr. år og i forhold til folkemengden i femårsperioder 1901-1980.

År	Giftermål	Pr. 1000 innb.
1901-05	13 892	6,08
1906-10	14 068	5,99
1911-15	15 320	6,26
1916-20	17 851	6,93
1921-25	17 002	6,27
1926-30	16 859	6,05
1931-35	18 604	6,53
1936-40	24 949	8,49
1941-45	23 994	7,91
1946-50	28 772	8,99
1951-55	26 969	8,02
1956-60	24 091	6,84
1961-65	24 300	6,63
1966-70	29 055	7,61
1971-75	27 898	7,00
1976-80 ¹⁾	23 677	5,80
1981-85 ²⁾	21 108	5,11

¹ NOS Folkemengdens bevegelse 1982

² NOS Befolkningsstatistikk 1987, hefte III

Tabell 4 viser utviklingen i ekteskapsvarigheter blant gifte kvinner på de forskjellige tellingstidspunktene. Andelen med kort ekteskapsvarighet (0-9 år) har gradvis blitt mindre. Mens rundt en tredjedel av alle ekteskapene hadde vart så kort i første halvdel av århundret, utgjorde de i 1980 bare en fjerdedel av samtlige ekteskap. Ekteskap med lang varighet (25 år eller mer) utgjør en betydelig andel av de bestående ekteskapene i 1980. 41 prosent av alle ekteskapene i 1980 hadde vart 25 år eller mer mot 35 prosent i 1970. Ved de andre tellingstidspunktene var andelen ennå noe lavere.

Det er flere forhold som virker inn på fordelingen av ekteskap etter varighet. I 1901-1905 var den gjennomsnittlige giftermålsalder 29,5 år for menn og 26,5 år for kvinner. Giftermålsalderen endret seg lite i første halvdel av dette århundret, men fra 1950-tallet ble de nygifte stadig yngre. Lavest var giftermålsalderen i 1966-1970, henholdsvis 26,5 år for menn og 23,7 år for kvinner i gjennomsnitt. Siden den gang har giftermålsalderen økt med drøye 2 år. I 1981-1985 var den gjennomsnittlige giftermålsalder 28,8 år for menn og 25,9 år for kvinner. Utviklingen i dødelighet og skilsmisser er også av betydning for varigheten av ekteskapene. Skilsmissehyppigheten har økt sterkt de siste 20 årene. I 1961-1965 var det 2,9 skilsmisser pr. 1000 bestående ekteskap og i 1980 6,8 skilsmisser. I 1986 er antallet skilsmisser pr. 1000 bestående ekteskap økt ytterligere til 8,4. Utviklingen i ekteskapsvarigheten vil også bli påvirket av andelen skilte og enker som gifter seg igjen.

Andelen som har forblitt ugifte er også av betydning for hvordan ekteskapene er fordelt etter varighet. Av kvinner født i 1900 var 1 av 5 fortsatt ugifte da de fylte 50 år, mens 1 av 20 av kvinnene født i 1930 var ugifte ved 50-årsalder.

Tabell 4. Ekteskap etter varighet. Prosent. 1920-1980.

Ekteskapets varighet	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0- 4 år	19,2	16,6	18,8	19,5	13,6	14,8	11,7
5- 9 år	16,0	16,1	18,4	16,2	15,3	12,5	13,1
10-14 år	13,6	15,5	13,2	15,5	16,1	11,9	13,1
15-19 år	11,6	12,3	11,0	10,8	12,9	13,0	10,7
20-24 år	11,1	10,2	9,6	9,3	12,2	13,2	10,2
25-29 år	8,7	8,5	9,2	8,2	8,3	10,3	11,1
30 år og over ...	19,8	20,8	19,8	20,5	21,6	24,3	30,0

Tabell 5. Andelen ugifte av kvinnene som har fylt 50 år på tellingstidspunktene og andelen av giftermålene hvor minst en av partene har vært gift før.

	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
Andel ugifte kvinner	21,6	21,6	21,9	20,4	14,8	8,8	6,5
Andel som har vært gift tidligere	11,1 ¹⁾	10,2 ¹⁾	11,4 ¹⁾	11,4 ¹⁾	12,5	11,0	19,1

¹⁾ Gjennomsnitt for femårsperioder.

4. BARNETALL ETTER EKTESKAPSVARIGHET.

I de tabellene vi har presentert til nå, har vi stort sett betraktet alle ekteskap under ett uten å ta hensyn til ekteskapsvarigheten. Dette er en akseptabel framgangsmåte når vi skal gi en grov oversikt over barnetallet i ulike grupper. Vi får imidlertid et mer detaljert bilde av fruktbarhetsnivået hvis vi sammenlikner gruppene ved samme ekteskapsvarighet. I dette kapitlet vil vi studere barnetallsvariasjonene ved flere forskjellige varigheter. Dermed får vi også informasjon om tempoet i familiedanningen.

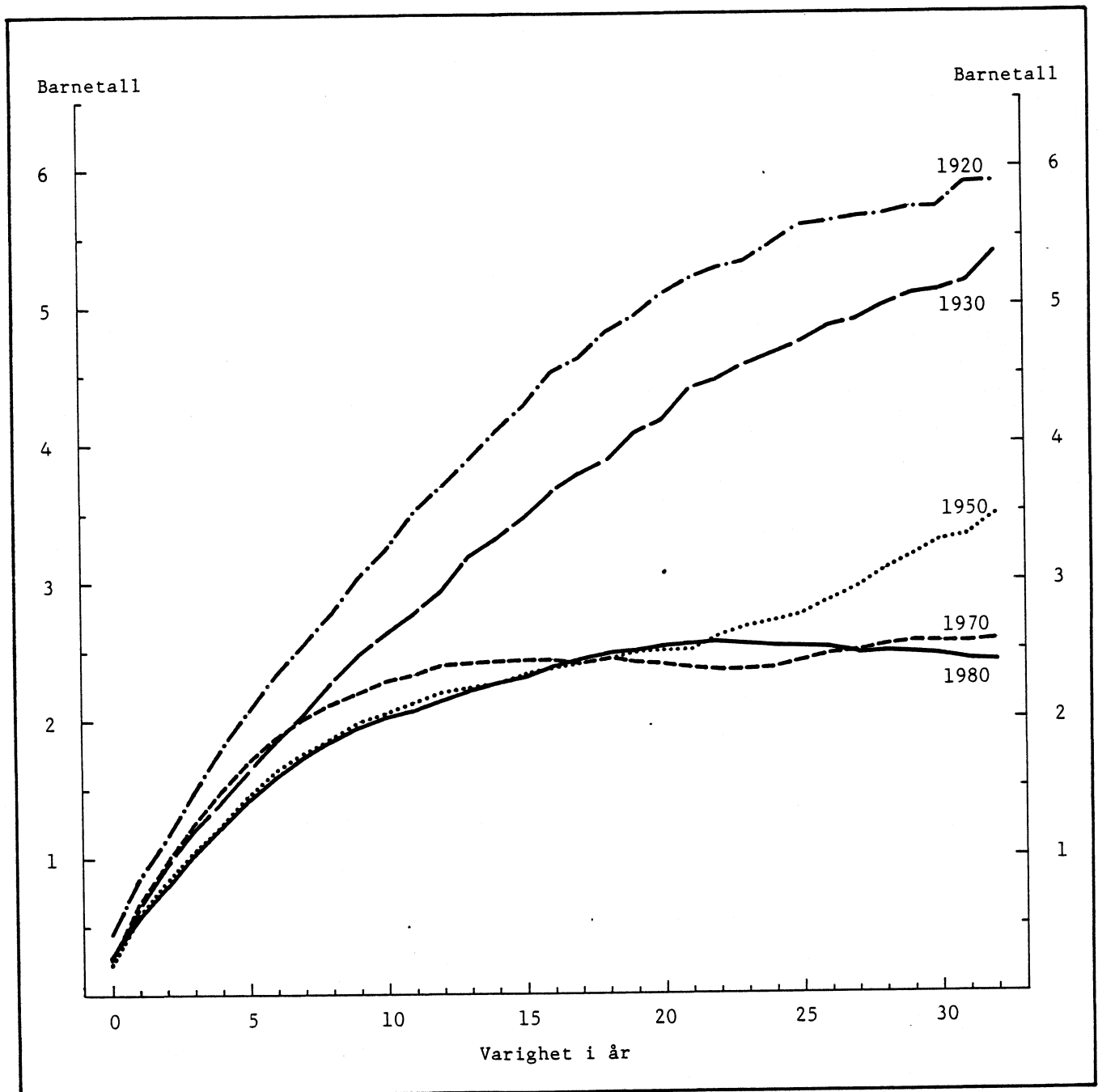
Tabell 6 viser gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapsvarighet ved alle folketellingene etter 1920. Varigheten er definert som folketellingsår minus giftermålsår. Dette betyr at varighet 0 representerer varigheten ved utløpet av giftermålsåret. Barnetall ved varighet 0 er med andre ord et mål på hvor mange barn i gjennomsnitt ekteparene har etter omtrent et halvt år. Vi minner om at barn kvinnen har fått med ektemannen før ekteskapet, er inkludert. Andre barn hun har fått før ekteskapet - eventuelt i et tidligere ekteskap - er ikke tatt med.

Slik tabell 6 er organisert, er det vanskelig å skille kohort- og varighetseffekter fra hverandre. Med kohorteffekter mener vi virkninger av å gifte seg i et spesielt kalenderår. Alle som gifter seg i samme kalenderår opplever forskjellige begivenheter i samtiden ved samme ekteskapsvarigheter. Varighetseffekter, derimot, er virkninger av hvor lenge ekteskapet har vart uavhengig av hvilke kalenderår det ble inngått. Hvis vi for eksempel studerer tallene fra folketellingen i 1920, ser vi at det gjennomsnittlige barnetallet øker med ekteskapets lengde fram til over 30 års varighet. De som hadde vært gift i 20 år, og altså giftet seg i 1900, hadde 5,09 barn, mens de som hadde vært gift i 30 år, hadde 5,71 barn. De sistnevnte tilhører imidlertid en annen ekteskapskohort, de som giftet seg i 1890. Barnetallet ved 30 års ekteskap for kvinner som giftet seg i 1900, finner vi på grunnlag av Folketellingen 1930. Det viser seg at disse kvinnene har 5,10 barn - altså omtrent det samme som etter 20 års ekteskap.

Tabell 6. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet. 1920-1980

Ekteskapets varighet	Gjennomsnittlig barnetall						
	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
I alt	4,02	3,45	2,52	2,40	2,28	2,24	2,17
0 år	0,45	0,28	0,24	0,22	0,25	0,26	0,27
1 "	0,83	0,63	0,63	0,59	0,67	0,67	0,59
2 "	1,13	0,93	0,91	0,83	0,94	0,97	0,80
3 "	1,47	1,19	1,10	1,05	1,16	1,24	1,02
4 "	1,78	1,40	1,28	1,24	1,38	1,49	1,23
5 "	2,05	1,62	1,44	1,45	1,54	1,70	1,42
6 "	2,32	1,84	1,58	1,63	1,68	1,87	1,59
7 "	2,54	2,04	1,70	1,76	1,78	2,01	1,73
8 "	2,77	2,27	1,80	1,87	1,89	2,12	1,85
9 "	3,04	2,47	1,89	1,99	1,96	2,20	1,95
10 "	3,23	2,62	1,94	2,05	2,02	2,29	2,02
11 "	3,50	2,77	2,06	2,13	2,06	2,33	2,07
12 "	3,69	2,93	2,13	2,20	2,10	2,40	2,14
13 "	3,88	3,18	2,20	2,23	2,15	2,41	2,21
14 "	4,09	3,31	2,27	2,26	2,18	2,42	2,26
15 "	4,28	3,47	2,33	2,33	2,26	2,43	2,31
16 "	4,52	3,65	2,36	2,37	2,35	2,43	2,38
17 "	4,62	3,78	2,43	2,41	2,39	2,41	2,44
18 "	4,81	3,88	2,52	2,44	2,42	2,44	2,48
19 "	4,92	4,08	2,61	2,48	2,47	2,41	2,49
20 "	5,09	4,17	2,66	2,49	2,47	2,40	2,53
21 "	5,19	4,39	2,74	2,50	2,47	2,37	2,54
22 "	5,27	4,46	2,81	2,60	2,48	2,36	2,56
23 "	5,32	4,57	2,92	2,67	2,48	2,36	2,54
24 "	5,45	4,65	3,05	2,71	2,45	2,37	2,52
25 "	5,58	4,73	3,14	2,76	2,51	2,42	2,52
26 "	5,60	4,85	3,28	2,86	2,49	2,47	2,51
27 "	5,64	4,89	3,32	2,95	2,51	2,49	2,48
28 "	5,66	5,00	3,43	3,08	2,53	2,53	2,49
29 "	5,71	5,08	3,62	3,18	2,55	2,56	2,47
30 "	5,71	5,10	3,76	3,29	2,54	2,55	2,46
31 "	5,89	5,17	3,82	3,33	2,60	2,55	2,42
32 "	5,89	5,38	3,97	3,48	2,63	2,57	2,41
33 år og over	6,39	5,85	4,94	4,57	3,57	2,90	2,64

Figur 2. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet. 1920-1980

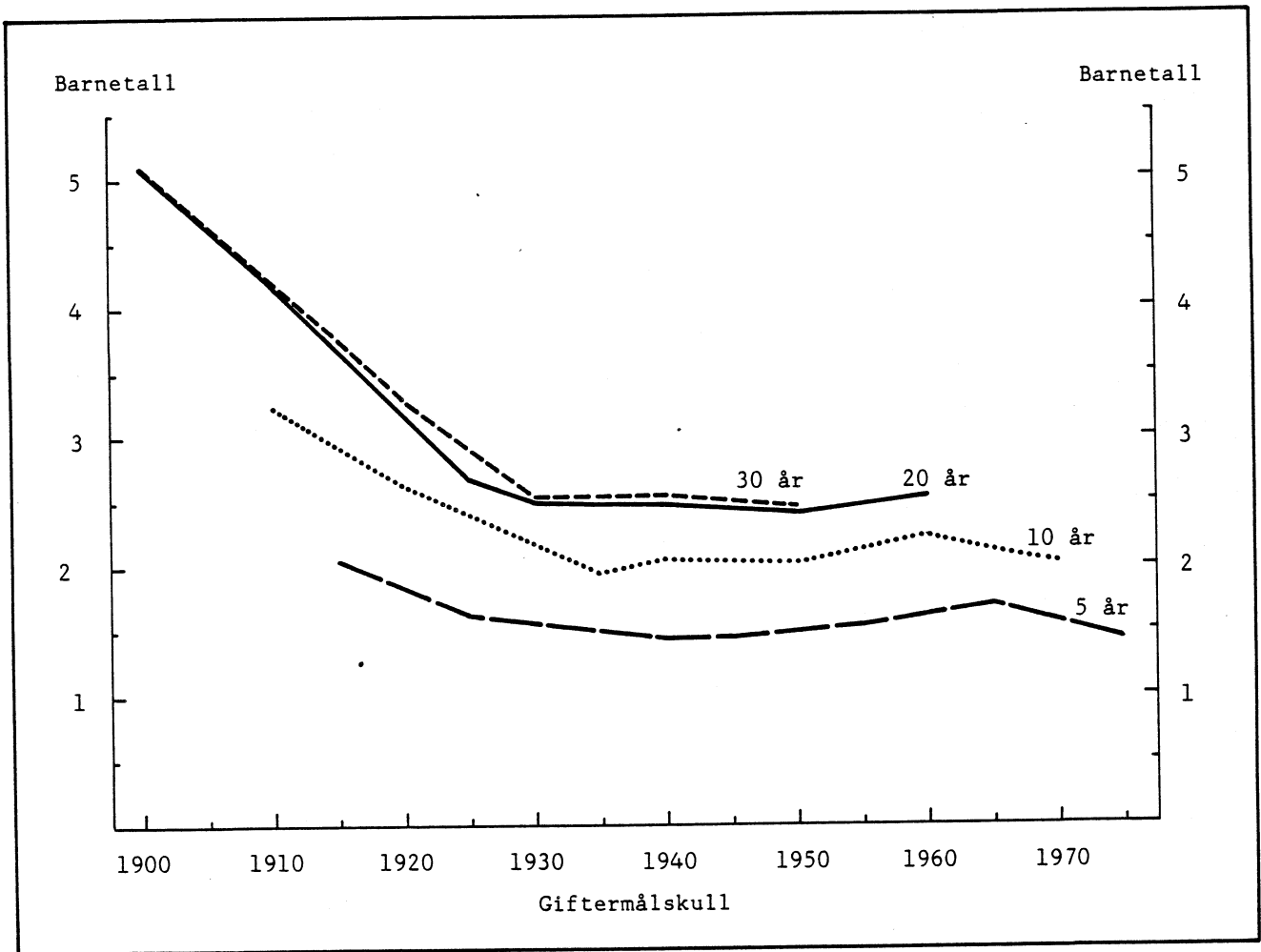
For å forenkle beskrivelsen av den ekteskapelige fruktbarhetsutviklingen har vi tatt ut noen av tallene i tabell 6 og organisert etter giftermålskull og ekteskapsvarighet, akkurat slik som det ble gjort av Dyrvik (1976). Resultatene av dette er vist i tabell 7 og figur 3.

Tabell 7. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapsvarighet for noen giftermålskull. 1920-1980.

Giftermålskull	Ekteskapsvarighet i år					
	5	10	15	20	25	30
1900	.	.	.	5,09	.	5,10
1910	.	3,23	.	4,17	.	.
1915	2,05	.	3,47	.	.	3,76 ¹
1920	.	2,62	.	.	3,14 ¹	3,29
1925	1,62	.	.	2,66 ¹	2,76	.
1930	.	.	2,33 ¹	2,49	.	2,54
1935	.	1,94 ¹	2,33	.	2,51	.
1940	1,44 ¹	2,05	.	2,47	.	2,55
1945	1,45	.	2,26	.	2,42	.
1950	.	2,02	.	2,40	.	2,46
1955	1,54	.	2,43	.	2,52	.
1960	.	2,23	.	2,53	.	.
1965	1,70	.	2,31	.	.	.
1970	.	2,02	.	.	.	.
1975	1,42	.	.	.	.	.

¹ Egentlig giftermålskullet fra året etter det oppgitte

Figur 3. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet for noen giftermålsskull

Vi ser at det kun er en meget liten økning i barnetallet etter 20 års ekteskap. Dette henger naturligvis sammen med at mange av kvinnene da er over den fruktbare perioden. Det er likevel interessant å merke seg at det bare er kvinner gift midt på 1920 tallet som har et visst antall fødsler mellom 20 og 30 års ekteskapsvarighet. Disse hadde sin mest fødeaktive periode mens fødselstallene var som lavest på 1930-tallet, men de deltok altså i fødselsboomen i etterkrigsårene også.

Barnetallet ved 20 års ekteskap avtok betydelig i første halvdel av dette århundret. Kvinner som giftet seg ved århundreskiftet, fikk som nevnt over 5 barn, mens det tilsvarende tallet 30 år senere var omtrent 2,5. Barnetallet er altså halvert fra giftermålskullet i 1900 til giftermålskullet i 1930. Etterpå har barnetallet holdt seg på dette nivået. Det har vært en svak reduksjon fram til giftermålsår 1950, og så en svak økning til 1960. For senere år har vi ennå ikke data.

Fra analyser av kohortfruktbarhet (Brunborg, 1988) vet vi at fruktbarheten sank betydelig for kvinner født i siste halvdel av det forrige århundret i forhold til nivået for kvinner som ble født tidligere i århundret. Et minimum ble nådd av dem som ble født 1903-1907. Disse kohortene hadde et samlet fruktbarhetstall under 2. Det betyr at de i gjennomsnitt fikk færre en to barn hver. Senere steg fruktbarheten til et nivå på nesten 2,6 for kvinnene født rundt 1935. Disse svingningene henger til dels sammen med endringer i ekteskapsmønsteret. Dersom få kvinner gifter seg og får barn, vil samlet fruktbarhetstall kunne ligge lavere enn når de aller fleste gifter seg.

Over 20 prosent av de kvinnene som var født like etter århundreskiftet giftet seg aldri, mens bare 5 prosent av de kvinnene som ble født midt i 30-årene aldri har vært gift. Når vi studerer den ekteskapelige fruktbarheten ved 20 års varighet, finner vi kun en meget liten forskjell i barnetall mellom giftermålskullene 1930 og 1960 (2,49 mot 2,53).

Det som først og fremst skiller de ulike ekteskapskullene 1930-1955 fra hverandre er fruktbarhetsmønsteret. De som giftet seg midt i 1930-årene, nådde etter 25 års ekteskap opp til samme gjennomsnittlige barnetall som de etterfølgende giftermålskullene, men hadde et annet tempo i fruktbarheten. Etter 10 år hadde de som giftet seg i 1936, bare 1,94 barn. Dette er det laveste tallet vi finner i kolonne 2 i tabell 7, som omfatter giftermål

mellom 1910 og 1970. For eksempel er det tilsvarende tallet for 1960-kullet 2,23. Etter 15 års ekteskap var barnetallet for de som giftet seg i 1935; 2,33, mens det for 1955-kullet var 2,43. Denne forskjellen ble imidlertid utlignet over de neste 10 år, siden 1935-kullet fikk 0,18 barn i denne perioden (1960-1970) og 1955-kullet fikk 0,09 barn (1970-1980).

Ekteskapskullene fra 1930-årene utmerker seg ikke bare med en langsom start på familiebyggingen. Det er også spesielt mange av ekteskapene som forble barnløse. Det er rimelig å anta at de aller fleste av de som er barnløse etter 20 års ekteskap, aldri får barn. Andelen barnløse ved denne varigheten er 12 prosent for de som giftet seg 1930 (se tabell 10). Tilsvarende tall for ekteskapskohortene 1900 og 1960 er 7 og 8 prosent. Den høye barnløsheten gjelder særlig i byområdene, der det var hele 17 prosent av kullene fra 1930-årene som ikke hadde barn ved 20 års ekteskapsvarighet.

Når andelen i 1960 var nede i 12 prosent, skyldes nok dette at bykommunene i 1950 var utpregede sentrumsområder, mens tettstedene i 1960 ville omfatte det meste av de tidligere bykommunene, samt deres forsteder og hussamlinger som aldri var blitt byer.

Et spørsmål Dyrvik (1976) stilte, var om giftermålskohortene 1955-1965 skulle nå opp i samme sluttnivå på 2,5 barn som de tidligere kohortene. Som nevnt, hadde 1955-kohorten allerede etter 15 års ekteskap et høyt barnetall sammenliknet med for eksempel 1935-kohorten. Etter 25 års ekteskap hadde imidlertid de to kohortene samme nivå med omtrent 2.5 barn.

Når det gjelder dem som giftet seg i 1960, var barnetallet på hele 2,23 etter 10 års ekteskap - 0,3 høyere enn for de som giftet seg i 1935 og 0,2 høyere enn for de som giftet seg i 1940. Dette kullet nådde da også opp i over 2,5 barn allerede ved 20 års ekteskap, og dette er en liten oppgang i forhold til tidligere kull.

1965-kullet hadde ved 5 års ekteskap 1,7 barn. Deres fem første ekteskapsår falt i en periode hvor fødselstallene fortsatt var svært høye. Vi må tilbake mer enn 40 år for å finne et like høyt tall etter fem års ekteskap. Til sammenlikning hadde for eksempel 1955-kullet bare 1,54 barn ved denne varigheten. De nyeste tallene tyder imidlertid på at de som giftet seg i 1960-årene ender med en lavere fruktbarhet enn de som giftet seg midt i 1950-årene. Etter 15 år var barnetallet for 1965-kullet nemlig lavere enn det var for 1955-kullet.

Vi vil nå gi noen kommentarer til den aller siste tids utvikling i fruktbarhetsmønsteret. Det som skjedde mellom 1970 og 1980, var at periodefruktbarheten avtok. Dette skyldes hovedsakelig at færre fikk det tredje barnet (Brunborg og Kravdal, 1986). Sannsynligvis er det en slik samling om tobarnsfamilien som ligger bak når de som giftet seg i 1965, fikk færre barn (0,28 færre) i løpet av 5-15 års ekteskap enn de som giftet seg i 1955.

Kvinnenes alder ved første fødsel har økt etter begynnelsen av 1970-årene (Brunborg og Kravdal, 1986). Denne økningen har falt sammen med en økning i alder ved første giftermål. Når vi sammenlikner de nye tallene fra Folketellingen 1980 med tall fra 1970, kan vi imidlertid få inntrykk av at det også blant de gifte har vært en utsettelse av fødslene. De som giftet seg i 1975, hadde færre barn etter 5 års ekteskap enn de som giftet seg i 1965. Tallet har faktisk ikke vært så lavt for noe ekteskapskull i dette århundret. En slik utsettelse antydes også av Kravdal og Noack (1988). De fant at andelen som fremdeles er barnløse etter 2 år av første ekteskap, har økt fra 30 til 37 prosent i den aktuelle perioden når en ser på giftermålsalderen omkring medianalderen.

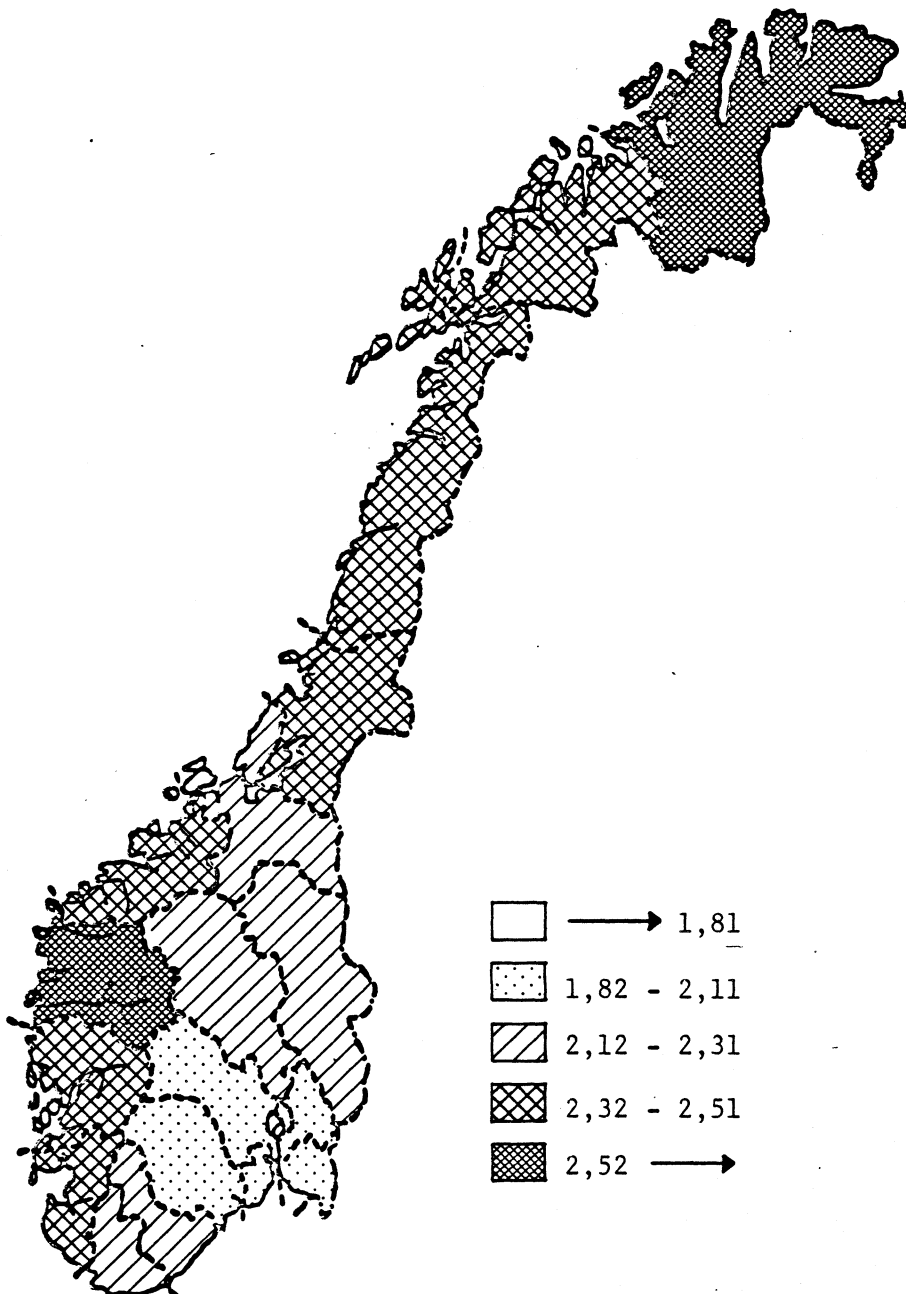
Tendensen i folketellingstallene - særlig når det gjelder disse korte varighetene - kan også ha sammenheng med at en stadig større del av ekteskapene som inngås, er andre ekteskap, og at tabellene angir barn i nåværende ekteskap. Barn født i tidligere ekteskap regnes ikke med.

5. BARNETALL I EKTESKAP ETTER BOSTED, YRKE OG UTDANNING.

5.1 REGIONAL INNDELING.

Selv om det er store variasjoner i utenomekteskapelig fruktbarhet fra landsdel til landsdel, finner vi igjen mye av det velkjente mønsteret for regional variasjon i fruktbarhet når vi ser på hvordan barnetallet i ekteskap varierer mellom fylker og landsdeler. Figur 4 og tabell 8 viser variasjonen i gjennomsnittlig barnetall i ekteskap på fylkesnivå i 1980, samlet for tett- og spredtbygde områder.

Figur 4. Gjennomsnittlig barnetall for gifte kvinner med ekteskapsalder 16-45 år. Fylke. 1980

Tabell 8. Gjennomsnittlig barnetall. Fylke. 1980

Fylker	Gj.sn. barnetall
Hele landet	2,17
Østfold	2,00
Akershus	1,91
Oslo	1,56
Hedmark	2,17
Oppland	2,22
Buskerud	1,96
Vestfold	2,05
Telemark	2,07
Aust-Agder	2,28
Vest-Agder	2,31
Rogaland	2,36
Hordaland	2,34
Sogn og Fjordane	2,63
Møre og Romsdal	2,50
Sør-Trøndelag	2,19
Nord-Trøndelag	2,49
Nordland	2,50
Troms	2,49
Finmark	2,69

I 1980 var det de nord-norske fylkene og noen av vestlandsfylkene som hadde de høyeste gjennomsnittlige barnetall i ekteskap. Lavest lå østlandsfylkene, som med ett unntak hadde gjennomsnittsverdier lavere enn landsgjennomsnittet. Nivået for barnetall i ekteskap i fylkene varierer fra 1.56 og 1.91 i henholdsvis Oslo og Akershus til 2.69 barn pr. ekteskap i Finnmark. For Østlandet skiller de to rene innlandsfylkene seg ut med noe høyere barnetallsnivå enn fylkene ved Oslofjorden. Agderfylkene ligger også noe høyere enn de sentrale østlandsfylkene med et barnetallsnivå noe over landsgjennomsnittet. I Trøndelag har det nordlige fylket samme nivå som Nordland og Troms, mens Sør-Trøndelag har samme nivå som indre Østlandet.

Barnetallsnivået er i stor grad knyttet til de enkelte landsdelene. Det er i framstillingen av disse tallene ikke tatt hensyn til ulik fordeling av ekteskapsvarighet i fylkene. Dette ble gjort for folketellingsmaterialet fra 1960 (Lettenstrøm, 1965). Det viste seg da at Sogn og Fjordane ikke skilte seg ut fra de andre vestlandsfylkene. Barnetallsnivået i Finnmark skilte seg imidlertid enda mer ut fra de øvrige nordnorske fylkene når denne korreksjonen ble gjort.

Tilbakegående tallserier for fylkene sett under ett er ikke tilgjengelig, så for å se på utviklingen i fylkene må vi studere utviklingen for fylkenes landkommunener i perioden 1920-1960 og fylkenes spredtbygde strøk i 1970 og 1980.

Tabell 9. Gjennomsnittlig barnetall. Landkommuner fylkesvis og bykommuner. 1920-1980.

	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
Hele landet	4,02	3,45	2,52	2,40	2,38	2,24	2,17
Landkommuner i alt ...	4,23	3,70	2,76	2,68	2,69 ¹	2,63 ¹	2,56 ¹
Østfold	4,17	3,56	2,53	2,39	2,17	2,34 ¹	2,26 ¹
Akershus	3,80	3,13	2,23	2,11	1,95	2,16 ¹	2,13 ¹
Hedmark	4,47	4,04	2,94	2,79	2,54	2,46 ¹	2,32 ¹
Oppland	4,39	3,87	2,88	2,72	2,52	2,48 ¹	2,39 ¹
Buskerud	4,20	3,71	2,56	2,40	2,23	2,22 ¹	2,20 ¹
Vestfold	3,81	3,25	2,34	2,22	2,12	2,30 ¹	2,26 ¹
Telemark	4,04	3,55	2,60	2,47	2,30	2,42 ¹	2,33 ¹
Aust-Agder	4,22	3,84	2,84	2,74	2,58	2,56 ¹	2,45 ¹
Vest-Agder	4,40	3,96	2,96	2,84	2,62	2,67 ¹	2,59 ¹
Rogaland	4,51	4,12	3,04	2,87	2,73	2,89 ¹	2,82 ¹
Hordaland	4,31	3,88	2,95	2,83	2,69	2,90 ¹	2,75 ¹
Sogn og Fjordane	4,65	4,13	3,19	3,05	2,90	2,91 ¹	2,82 ¹
Møre og Romsdal	4,21	3,87	2,97	2,88	2,77	2,84 ¹	2,73 ¹
Sør-Trøndelag	4,03	3,66	2,72	2,59	2,40	2,62 ¹	2,58 ¹
Nord-Trøndelag	4,02	3,61	2,78	2,72	2,68	2,74 ¹	2,71 ¹
Nordland	4,59	4,08	3,04	2,96	2,84	2,87 ¹	2,83 ¹
Troms	4,64	4,21	3,22	3,11	2,93	2,96 ¹	2,84 ¹
Finnmark	4,40	4,00	3,34	3,25	3,15	3,20 ¹	3,21 ¹
Bykommuner i alt	3,49	2,82	1,93	1,84	1,86 ²	1,95 ²	2,01 ²
Oslo	3,10	2,29	1,54	1,52	1,50	1,56 ²	1,56 ²
Bergen	3,57	2,89	2,07	2,07	2,03	2,00 ²	2,07 ²
Trondheim	3,46	2,92	1,81	1,94	1,88	1,92 ²	1,95 ²
Andre bykommuner	3,70	3,12	2,16	2,08	2,01	2,06 ²	2,09 ²

¹ Tallet gjelder spredtbygde strøk. ² Tallet gjelder tettbygde strøk.

Landkommunene

For alle de 18 fylkene med både tettbygde og spredtbygde strøk lå barnetallet i 1980 noe høyere for fylkets spredtbygde strøk enn for fylket som helhet. Forskjellen er størst for fylkene med de største byene, samt for Finnmark.

Nivåforskjellen mellom barnetallet i de ulike fylkenes landkommuner økte i perioden 1920 til 1946 (tabell 9). Senere har de fylkesvise nivåforskjel-

lene vært stabile. Barnetallsnivået i landkommunene har i hele perioden hatt en synkende tendens. I 1970 og 1980 er fylkestallene i tabell 9 beregnet for spredtbygde strøk, derfor får vi en stigning i barnetallene fra 1960 til 1970. Ved bruk av spredtbygde strøk, en snevrere definisjon enn landkommuner, vil mange tettsteder og byliknende områder falle utenfor definisjonen. De gjenstående områdene er de med høyest barnetall. Barnetallet vil som resultat av omdefineringen øke i begge kategorier, da tettbygde strøk ialt vil ha et høyere barnetallsnivå enn de rene bykommunene.

Forskjeller by/land

Landets bykommuner sett under ett hadde i perioden 1920-1946 en klar reduksjon i barnetall pr. ekteskap. Forskjellene mellom land- og bykommuner var stabil i hele perioden 1920-1950 med ca. 0.8.

Ser vi på tettbygde strøk har disse alt i alt har en økende trend for gjennomsnittlig barnetall i ekteskap etter 1960. Den lille økningen fra 1950 til 1960 må nok tilskrives at ny inndeling ligger til grunn for tallene, mens den barnetallsøkningen som vi registrerer i tettbygde strøk etter 1960 skyldes at den stadig økende del av befolkningen bosatt i tettbygde strøk ikke lenger skiller seg så mye fra den del som bor spredt med hensyn til barnetall. Forskjellen mellom gjennomsnittsnivået for spredt- og tettbygde strøk var i 1970 0.69 og i 1980 0.55 barn pr. ekteskap.

Selv om de største byene Oslo, Bergen og Trondheim har ulike nivåer for barnetall, som avspeiler forskjellen mellom de respektive landsdelene, er en svak tendens til økte barnetall i perioden 1960-80 felles. Det kan altså se ut som om de regionale forskjellene som går på tettbygd/spredtbygd er i ferd med å utjevnes, mens forskjellen mellom landsdelene opprettholdes.

Ekteskap etter barnetall for tett- og spredtbygde strøk er framstilt i tabell 10. Her er ekteskap med varighet under 20 år utelatt slik at bare ekteskap med forventet avsluttet barneproduksjon er med. Konsentrasjonen om 2- og 3-barnsfamilier har som tidligere påpekt (Dyrvik, 1976) gått senere i landkommunene enn i bykommunene. Etter 1970 er det spesielt nedgangen i barnløse ekteskap og ekteskap med ett barn i tettbygde strøk som er

iøyenfallende. Samtidig er det her en økning av ekteskap med tre barn og av andel med tre eller flere barn. De samme trekk gjøre seg gjeldene for spredtbygde strøk, men her er endringene i fordelingen noe mindre. En må her huske på at disse tallene i hovedsak gjenspeiler den ekteskapelige fruktbarhet omkring 10 år før tellingsåret.

Tabell 10. Ekteskap med 20 års varighet etter tallet på barn.
Landkommuner og bykommuner. Prosent. 1920-1980.

	1920	1930	1946	1950	1960	1970	1980
Ekteskapsår	1900	1910	1926	1930	1940	1950	1960
Hele landet							
0 barn	7,1	9,4	11,6	12,0	10,4	10,2	8,1
1 "	6,4	8,7	18,6	20,5	16,8	16,5	10,3
2 "	8,7	13,3	24,5	25,7	29,4	30,6	31,7
3 "	10,9	14,4	17,8	17,9	21,2	22,3	29,7
4 "	11,5	13,2	11,3	10,9	12,0	11,9	13,9
5 barn og flere	55,4	41,0	16,2	13,0	10,2	8,5	6,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Landkommuner ¹							
0 barn	7,0	8,5	9,5	9,5	8,8	8,5	7,6
1 "	5,5	6,9	15,3	16,7	13,0	13,3	9,0
2 "	7,5	11,5	22,7	23,4	24,4	26,1	23,9
3 "	9,7	12,9	18,8	19,4	21,8	23,6	29,1
4 "	11,2	12,9	13,1	13,3	15,7	15,1	19,2
5 barn og flere	59,1	47,3	20,6	17,7	16,3	13,4	11,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bykommuner ¹							
0 barn	7,1	11,4	17,1	17,0	12,0	11,5	8,2
1 "	8,3	13,1	27,2	28,2	20,5	18,8	10,8
2 "	11,4	17,5	29,2	30,1	34,2	33,7	34,8
3 "	13,8	17,9	15,2	15,0	20,6	21,5	30,0
4 "	12,3	13,7	6,9	6,1	8,4	9,6	11,7
5 barn og flere	47,1	26,4	4,4	3,6	4,3	4,9	4,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ For 1960, 1970 og 1980 gjelder fordelingen tettbygde og spredtbygde strøk.

5.2 ØKONOMISKE GRUPPER

Den gruppeinndelingen som vi bruker i tabell 11 har lange tradisjoner i publisering av folketellingsdata. Hensikten er å vise variasjoner i barnetall mellom ulike økonomiske grupper. Vi satte mye inn på å oppdatere seriene slik at 1980-tallene kunne sammenliknes med data fra 1930 til 1970. Oppdateringen ble vanskeliggjort av at definisjonene ikke lenger var tilgjengelige i en tilstrekkelig klar form. Inndelingen bygger både på yrkes- og næringsopplysninger. Begge disse standardene har gjennomgått betydelige endringer i løpet av de siste 10-15 årene. Det gjorde plasseringene i økonomisk gruppe i mange tilfeller usikker. Dessuten er den økonomiske strukturen i samfunnet endret i den perioden undersøkelsen dekker. Slik vil enkelte grupper selv i et materialet som dekker hele befolkningen bli temmelig små. Den viktigste forandringen er likevel økningen i gifte kvinners yrkesaktivitet. Dersom omfanget av de gifte kvinnenes yrkesaktivitet er stort, blir de plassert i gruppe 15 "yrkesaktive gifte kvinner". Slik er det bare kvinner med liten eller ingen yrkesaktivitet som blir fordelt etter mannens økonomiske gruppe. Fram til 1960, mens antallet yrkesaktive gifte kvinner var forholdsvis lite, var denne framgangsmåten kanskje akseptabel. Seinere har den andelen som unntas fra gruppering stadig økt. I 1980 kom 27,9 prosent av kvinnene i gruppe 15, mens 72,1 prosent ble fordelt mellom gruppene 1-13.

Også definisjonen av omfanget av yrkesaktiviteten som skulle til for at gifte kvinner ble plassert i gruppe 15 måtte endres. I perioden 1930-70 omfattet gruppen yrkesaktive kvinner som oppgav å ha inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold. Dette kjennemerke ble ikke tatt med i 1980-tellingen. Vi måtte derfor velge et nivå på omfanget av yrkesaktiviteten ut fra timetallsinnsatsen i løpet av året. Yrkesaktive kvinner som hadde arbeidet 1 000 timer eller mer i siste 12 måneder før tellingen ble plassert i gruppe 15.

Med alle disse endringene mellom 1970 og 1980, og de som trolig har funnet sted tidligere, er verdien av sammenlikningene noe begrenset. Likevel mener vi at tabell 11 kan brukes til å illustrere noen av de lange utviklingslinjene i barnetallsfordeling mellom grupper. Tidligere tabeller har vist at det gjennomsnittlige barnetallet i ekteskap som har vart 17 år eller mer og hvor kvinnene giftet seg i alderen 20-29 år, sank sterkt fram til 1960. Deretter har det ikke skjedd store forandringer. Fra 1970 til 1980 har gjennomsnittlig barnetall økt for de yrkesaktive. Det skjedde også

mellom 1960 og 1970. Oppgangen i siste 10-årsperiode skyldes derfor neppe bare bruddet i definisjoner, men er uttrykk for at det tidligere var en svært selektert gruppe gifte kvinner som hadde inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold. Etterhvert som dette er blitt vanligere, har gruppen etterhvert et gjennomsnittlig barnetall mer likt det andre grupper i befolkningen har.

Fra 1970 til 1980 har gjennomsnittlig barnetall økt, men stort sett med små endringer for de fleste gruppene, med primærnæringene (gruppe 1, 2 og 3 i tabell 11) som de klareste unntakene. Disse gruppene er på veg ned mot gjennomsnittsnivået, men ligger fortsatt klart over. I hele etterkrigstida er det kvinner som er gift med menn som er kontor-og butikkfunksjonærer m.v. som har hatt den laveste fruktbarheten, mens det er de som var gift med skipsmannskap og skipsbefal som har hatt de høyeste gjennomsnittlige barnetall, bortsett fra de som er knyttet til primærnæringene. De mest velstående finnes trolig i gruppene 8 og 11. Deres fruktbarhet har vært noe i underkant av gjennomsnittet, men spesielt lavt bare i 1930.

Tabell 11. Gjennomsnittlig barnetall i ulike økonomiske grupper.
Kvinner gift i 18 år eller mer og med giftermålsalder 20-29 år.
1930-1980.

Økonomisk gruppe ^{1 2}	Gjennomsnittlig barnetall					
	1930	1946	1950	1960	1970	1980
1. Jordbrukere m.v.	5,86	4,84	4,48	3,84	3,48	3,29
2. Jordbruksarbeidere m.v.	6,16	4,54	4,19	3,32	3,01	3,15
3. Fiskere m.v.	6,01	4,84	4,53	3,93	3,65	3,55
4. Industrierarbeidere m.v. ³	(5,16)	(3,43)	(3,14)	2,60	2,58	2,62
5. Bygge- og anleggsarbeidere ...	5,39	3,82	3,46	2,82	2,78	2,77
6. Skipsbefal	4,22	3,00	2,77	2,69	2,83	2,93
7. Skipsmannskap	4,83	3,53	3,30	3,14	3,07	3,12
8. Bedriftsledere og høyere adm. funksjonærer i industri m.v.	4,09	3,00	2,83	2,61	2,64	2,62
9. Detaljister og selvst. ellers i industri m.v.	4,56	3,23	2,97	2,73	2,73	2,76
10. Kontorfunksjonærer, butikk- funksjonærer m.v.	4,04	2,52	2,47	2,30	2,39	2,46
11. Selvst. i off. og privat tjenesteyting og høyere adm. funksjonærer i off. adm. og off. og privat tjenesteyting	3,42	2,72	2,70	2,48	2,66	2,75
12. Fagfunksjonærer i off. adm. og privat tjenesteyting	4,42	3,22	3,02	2,67	2,63	2,67
13. Andre yrkesaktive	4,68	2,99	2,62	2,58	2,46	2,71
14. Formue, pensjon m.v.	5,54	4,67	4,63	3,85	3,13	2,71
15. Yrkesaktive gifte kvinner	5,15	3,15	2,36	2,12	2,44	2,56

¹ Kvinner som ikke har eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, er klassifiserte etter ektefellens økonomiske gruppe, gruppe 1-14. Gruppe 1-13 omfatter kvinner med ektefelle som har inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, mens gruppe 14 er en restgruppe som er av liten interesse ved sammenligning. Til gruppe 15 er det regnet gifte kvinner som selv har inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold.

² Gruppe 15 i 1980 omfatter kvinner med arbeidstid 1 000 timer og mer.

³ Tallene i parentes er regnet ut på grunnlag av gjennomsnittstall for håndverkere og fabrikkarbeidere.

5.3 SOSIOØKONOMISK STATUS

I tabellene 12-14 studerer vi bare forholdene i 1980, uten muligheter til å trekke sammenlikninger tilbake i tid. I tabell 12 er kvinnene gruppert etter egen sosioøkonomisk status (SSB 1984). Kvinner med tilnærmet fulltidsarbeid (mer enn 1300 t pr. år) har det laveste barnetallet. Kvinner med kortere arbeidstid har litt høyere barnetall, men forskjellene er påfallende små. Innenfor de statusgruppene som er gjengitt i tabellen,

synker barnetallet med økende arbeidstid. Det eneste unntaket er kvinner som er knyttet til jordbruksnæringen. De har det samme barnetall i gjennomsnitt uansett arbeidstidsgruppene.

Det framgår også av tabell 11 at grupper som er knyttet til jordbruk har det høyest barnetallet i gjennomsnitt, 3,3 mot 2,6 for nest høyeste gruppe. Gruppene fra 1 til 4 er ordnet etter stigende sosioøkonomisk status. Høyest barnetall har arbeidere og lavere funksjonærer som ikke er ledere, mens de samme gruppene som er ledere, har lavest barnetall. Det kan altså se ut som om ledelsesfunksjonene i jobben skiller like godt som den rene status mellom grupper som har høyt og grupper som har lavt barnetall.

Tabell 12. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år fordelt på arbeidstimer pr. år i grupper for sosioøkonomisk status

Kvinnens sosioøkon. status	Arbeidstimer pr. år					Uoppgitt
	Totalt	100-499	500-999	1000-1299	1300+	
Totalt	2,7	2,8	2,7	2,6	2,5	2,7
1. Arbeidere og lavere funksjonærer, ikke ledere	2,6	-	2,7	2,6	2,5	2,7
2. Arbeidere og lavere funksjonærer, ledere	2,2	-	2,3	2,2	2,2	2,6
3. Funksjonærer på mellomnivå	2,5	-	2,7	2,5	2,3	2,6
4. Funksjonærer, høyere	2,3	-	2,7	2,6	2,2	2,3
5. Gårdbrukere	3,3	-	3,3	3,3	3,3	3,3
6. Øvrige selvstendige	2,6	-	2,7	2,7	2,6	2,7
7. Alderspensjonister og andre pensjonister	2,7	2,8	-	-	-	2,7
8. Hjemmearbeidende	2,8	2,8	-	2,0	-	2,7
9. Uoppgitt	2,7	2,9	2,9	2,8	3,0	2,7

I tabell 13 er kvinnene gruppert etter ektefellens status og arbeidstid. Hovedtrekkene i to tabellene (12 og 13) er svært like. En klar forskjell er at kvinner med hjemmearbeidende ektefelle har meget høy fruktbarhet, nesten ett barn eller mer enn 30 prosent over gjennomsnittet. Dette er en svært liten gruppe, 1217 av i alt 377 537 kvinner i tabellen. Trolig er også

gjennomsnittsalderen i denne gruppen høy. Kvinner som selv er hjemmearbeidende, derimot, ligger nær gjennomsnittet. Når ektemannens sosioøkonomiske status legges til grunn, forsvinner sammenhengen mellom status og barnetall i gruppene 1-4. For mennene er det altså ikke slik at de i lederjobber har lavere barnetall enn andre, og det er ingen sosiale forskjeller i fruktbarheten. Gårdbrukernes høye fruktbarhet slår imidlertid tydelig gjennom også her.

Tabell 13. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år fordelt på arbeidstimer pr. år i grupper for ektefellens sosioøkonomiske status

Ektefelles sosioøkon. status	Arbeidstimer pr. år					Uoppgitt
	Totalt	100-499	500-999	1000-1299	1300+	
Totalt	2,7	2,8	2,7	2,6	2,5	2,7
1. Arbeidere og lavere funksjonærer, ikke ledere	2,6	2,8	2,7	2,6	2,4	2,6
2. Arbeidere og lavere funksjonærer, ledere	2,5	2,7	2,6	2,5	2,3	2,5
3. Funksjonærer på mellomnivå	2,5	2,7	2,6	2,5	2,3	2,5
4. Funksjonærer, høyere	2,6	2,8	2,7	2,6	2,4	2,6
5. Gårdbrukere	3,3	3,4	3,3	3,3	3,2	3,4
6. Øvrige selvstendige	2,7	2,9	2,8	2,7	2,5	2,8
7. Alderspensionister og andre pensjonister	2,7	2,8	2,8	2,7	2,5	2,7
8. Hjemmearbeidende..	3,6	3,3	3,4	3,7	3,5	3,7
9. Uoppgitt	2,6	2,6	2,7	2,6	2,5	2,6

5.4 UTDANNING

Gjennomsnittlig barnetall for kvinner gruppert etter utdanningsnivå og utdanningsretning er vist i tabell 14. Utdanning er kodet etter standard for utdanningsgruppering (SSB 1986). Vi finner ingen fruktbarhetsforskjeller for kvinner etter utdanningsnivå, altså etter hvor mange år de har vært under utdanning. Uansett om hun bare har obligatorisk utdanning, gymnas eller full embedseksamen, er barnetallet vel 2,5. Men når vi grupperer kvinnene etter utdanningsretning finner vi forskjeller i gjennomsnittlig

barnetall. Disse forskjellene avspeiler noe av det samme som vi fant for ulike økonomiske grupper (tabell 11). De med utdanning innen jordbruk, skogbruk eller fiske har 3 barn i gjennomsnitt, 0,5 barn mer enn de med utdanning i administrasjon eller samferdsel. Kvinner med utdanning innen tjenesteyting og helsevesen har også relativt høye barnetall. For flere av utdanningsretningene gjelder at de med over 18 års utdanning har lavt barnetall, men dette er så små grupper at forskjellene ikke er særlig interessante. Ikke på noen av de andre utdanningsnivåene er det andre forskjeller mellom utdanningsretningene, enn det totaltallene viser.

Tabell 14. Gjennomsnittlig antall barn for kvinner gift i mer enn 18 år med ekteskapsalder 20-29 år i grupper for utdanningsnivå og utdanningsretning

Utdanningsretning	Totalt	Utdanningsnivå									
		Ingen	1-6	7-9	10	11-12	13-14	15-16	17-18	Over 18	Uopp-gitt
Totalt	2,7	-	-	2,7	2,5	2,6	2,6	2,7	2,6	2,7	2,7
0. Uopp-gitt ..	2,4	-	-	2,0	-	2,4	2,9	2,4	1,7	2,0	2,7
1. Allment fagfelt ...	2,7	-	-	2,7	2,5	2,6	-	-	-	-	-
2. Hum. og estetikk ..	2,6	-	-	2,9	2,6	2,5	2,6	2,6	2,5	2,9	-
3. Undervisning	2,7	-	-	1,7	2,6	2,4	2,8	2,7	2,6	2,0	-
4. Adm., økon., samf.vit. og jus	2,5	-	-	2,4	2,7	2,4	2,5	2,2	2,5	2,0	-
5. Ind., håndverk, naturvit. og teknisk	2,6	-	-	2,7	2,7	2,3	2,6	2,7	2,6	1,8	-
6. Samferdsel.	2,5	-	-	2,5	2,5	2,3	2,5	-	-	-	-
7. Helsevesen.	2,8	-	-	2,6	2,7	2,8	2,7	2,7	2,7	3,4	-
8. Jordbruk, skogbruk og fiske	3,0	-	-	3,0	3,0	2,8	-	-	2,9	-	-
9. Tjenesteyting, for-svar	2,8	-	-	2,8	2,6	2,2	2,5	4,0	2,0	-	-

Vi har ikke sammenliknbare tall for tidligere tellinger, men tall fra 1970 antyder at forskjellene i barnetall for kvinner med ulikt utdanningsnivå allerede da var svært små (tabell 21 hos Dyrvik 1976).

LITTERATUR

- Arbeidsdirektoratet (1965): Nordisk yrkesklassifisering. Standard for yrkesklassifisering i offentlig norsk statistikk
- Brunborg, Helge (1988): Kohort- og periodefruktbarhet i Norge 1845-1985. Rapporter 88/4, Statistisk Sentralbyrå
- Dyrvik, Ståle (1976): Ekteskap og barnetal - en gransking av fertilitetsutviklinga i Norge 1920-1970. Artikler nr. 89, Statistisk Sentralbyrå
- Kravdal, Øystein og Helge Brunborg (1986): Barnetall blant norske kvinner. En paritetsanalyse på grunnlag av registerdata. Rapporter 86/27, Statistisk Sentralbyrå
- Kravdal, Øystein og Turid Noack (1988): Skilsmisser i Norge 1965-1985. En demografisk analyse. Rapporter 88/6, Statistisk Sentralbyrå
- Lettenstrøm, Gerd S. (1965): Ekteskap og barnetall - en analyse av fruktbarhetsutviklingen i Norge. Artikler nr. 14, Statistisk Sentralbyrå
- Statistisk Sentralbyrå (1983): Folkemengdens bevegelse 1982. Norges offisielle statistikk B 429
- Statistisk Sentralbyrå (1983): Standard for næringsgruppering. Standard for norsk statistikk (SNS) nr. 2
- Statistisk Sentralbyrå (1984): Standard for inndeling etter sosioøkonomisk status. Standard for norsk statistikk (SNS) nr. 5
- Statistisk Sentralbyrå (1986): Standard for utdanningsgruppering i offentlig statistikk. Standard for norsk statistikk (SNS) nr. 7
- Statistisk Sentralbyrå (1988): Befolkningsstatistikk 1987. Hefte 3
- Vassenden, Kåre (1987): Folke- og boligtellningene 1960, 1970 og 1980. Dokumentasjon av de sammenlignbare filene. Rapporter 87/2, Statistisk Sentralbyrå

Vedleggs-

tabell 1. Gjennomsnittlig barnetall etter ekteskapets varighet.
1920-1980.
Økning og nedgang.

Ekteskapets alder	1920- 1930	1930- 1946	1946- 1950	1950- 1960	1960- 1970	1970- 1980	1920- 1980
I alt	-0,57	-0,93	-0,12	-0,12	-0,04	-0,07	-1,85
0 år	-0,17	-0,04	-0,02	+0,03	+0,01	+0,01	-0,18
1 "	-0,20	-	-0,04	+0,08	-	-0,08	-0,24
2 "	-0,20	-0,02	-0,08	+0,11	+0,03	-0,17	-0,33
3 "	-0,28	-0,09	-0,05	+0,11	+0,08	-0,22	-0,45
4 "	-0,38	-0,12	-0,04	+0,14	+0,11	-0,26	-0,55
5 "	-0,43	-0,18	+0,01	+0,09	+0,16	-0,28	-0,63
6 "	-0,48	-0,26	+0,05	+0,05	+0,19	-0,28	-0,73
7 "	-0,50	-0,34	+0,06	+0,02	+0,23	-0,28	-0,81
8 "	-0,50	-0,47	+0,07	+0,02	+0,23	-0,27	-0,92
9 "	-0,57	-0,58	+0,10	-0,03	+0,24	-0,25	-1,09
10 "	-0,61	-0,68	+0,11	-0,03	+0,27	-0,27	-1,21
11 "	-0,73	-0,71	+0,07	-0,07	+0,27	-0,26	-1,43
12 "	-0,76	-0,80	+0,07	-0,10	+0,30	-0,26	-1,55
13 "	-0,70	-0,98	+0,03	-0,08	+0,26	-0,20	-1,67
14 "	-0,78	-1,04	-0,01	-0,08	+0,24	-0,16	-1,83
15 "	-0,81	-1,14	-	-0,07	+0,17	-0,12	-1,97
16 "	-0,87	-1,29	+0,01	-0,02	+0,08	-0,05	-2,14
17 "	-0,84	-1,35	-0,02	-0,02	+0,02	+0,03	-2,18
18 "	-0,93	-1,36	-0,08	-0,02	+0,02	+0,04	-2,33
19 "	-0,84	-1,47	-0,13	-0,01	-0,06	+0,08	-2,43
20 "	-0,92	-1,51	-0,17	-0,02	-0,07	+0,13	-2,56
21 "	-0,80	-1,65	-0,24	-0,03	-0,10	+0,17	-2,65
22 "	-0,81	-1,65	-0,21	-0,12	-0,12	+0,20	-2,71
23 "	-0,75	-1,65	-0,25	-0,19	-0,12	+0,18	-2,78
24 "	-0,80	-1,60	-0,34	-0,26	-0,08	+0,15	-2,93
25 "	-0,85	-1,59	-0,38	-0,25	-0,09	+0,10	-3,06
26 "	-0,75	-1,57	-0,42	-0,37	-0,02	+0,04	-3,09
27 "	-0,75	-1,57	-0,37	-0,44	-0,02	-0,01	-3,16
28 "	-0,66	-1,57	-0,35	-0,55	-	-0,04	-3,17
29 "	-0,63	-1,46	-0,44	-0,63	+0,01	-0,09	-3,24
30 "	-0,61	-1,34	-0,47	-0,75	+0,01	-0,09	-3,25
31 "	-0,72	-1,35	-0,49	-0,73	-0,05	-0,13	-3,47
32 "	-0,51	-1,41	-0,49	-0,85	-0,06	-0,16	-3,48
33 år og over	-0,54	-0,91	-0,37	-1,00	-0,67	-0,26	-3,75

UTKOMMET I SERIEN RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ ETTER 1. JULI 1987 (RAPP)
 Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics since 1 July 1987 (REP)
 ISSN 0332-8422

- Nr. 87/11 Four Papers on the Theory of Employment/Fritz C. Holte. 1988-149s. (RAPP; 87/11) 50 kr
 ISBN 82-537-2508-6
- 87/14 MSG-4 A Complete Description of the System of Equations/Erik Offerdal, Knut Thonstad og Haakon Vennemo 1987-141s. (RAPP; 87/14) 45 kr ISBN 82-537-2524-8
  - 87/15 Energifundersøkelsen 1985 Energibruk i privat og offentlig tjenesteyting/Jon Sagen. 1987-93s. 40 kr ISBN 82-537-2533-7
  - 87/16 Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1986. 1987-61s. 40 kr ISBN 82-537-2531-0
  - 87/17 Nordmenns ferievaner i regionalt perspektiv/Hege Kitterød. 1987-86s. 40 kr ISBN 82-537-2543-4
  - 87/18 Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1982 - 1985. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2549-3
  - 87/19 En økonometrisk analyse av varigheten av arbeidsledighet/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2546-9
  - 87/20 Statistisk beskrivelse av arbeidsledighetens lengde 1973-1985/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2547-7
  - 87/21 Aktuelle skattetal 1987 Current Tax Data. 1987-45s. 40 kr ISBN 82-537-2552-3
  - 87/22 Friluftsliv og helse/Tiril Vogt. 1987-76s. 40 kr ISBN 82-537-2562-0
  - 87/23 Prisdannelse på importvarer En MODAG-rapport/Nils Henrik Mørch von der Fehr. 1988-67s. 40 kr ISBN 82-537-2569-8
  - 88/2 NORDHAND Et modellsystem for de nordiske land/Paal Sand og Gunnar Sollie. 1988-68s. 40 kr ISBN 82-537-2570-1
  - 88/3 Hovedtrekk ved den økonomiske og demografiske utviklingen i fylkene etter 1960/Tor Skoglund, Erik Stordahl og Knut Ø. Sørensen. 1988-81s. 40 kr ISBN 82-537-2572-8
  - 88/4 Kohort- og periodefruktbarhet i Norge 1845 - 1985 Cohort and Period Fertility for Norway/Helge Brunborg. 1988-135s. 45 kr ISBN 82-537-2573-6
  - 88/5 Yrkesdeltakelse for personer over aldersgrensen En log-lineær analyse/Grete Dahl 1988-38s. (RAPP; 88/5) 30 kr ISBN 82-537-2593-0
  - 88/6 Skilsmisser i Norge 1965-1985 En demografisk analyse/Øystein Kravdal og Turid Noack. 1988-147s. 45 kr ISBN 82-537-2587-6
  - 88/7 Oljeinvesteringer og norsk økonomi i 1987-95/Ingvild Svendsen. 1988-88s. 40 kr ISBN 82-537-2596-5
  - 88/8 Hvem reiser ikke på ferie? En analyse av ikke-reisende i Norge, Sverige, Danmark og Finland Who spends their Holiday at Home? An Analysis on Non-Travellers in Norway, Sweden, Denmark and Finland/Ragni Hege Kitterød. 1988-47s. 40 kr ISBN 82-537-2597-3
  - 88/13 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970 - 1988. 1988-64s. 40 kr ISBN 82-537-2656-2

Pris kr 30,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2689-9
ISSN 0332-8422